

LNB PRESES APSKATS
19-02-2021

Sagatavoja:
INFORMĀCIJAS PAKALPOJUMU UN SBA NODAĻA
UZZIŅU UN INFORMĀCIJAS CENTRS

ATVER ZINĀTNISKO RAKSTU KRĀJUMU

◀ **TIESRAIDĒ** no Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) 17. februārī plkst. 15 notiks zinātnisko rakstu krājuma *Valsts valsti. Latvija – Krievijas impērijas provinces 19. gadsimtā atvēršana*, un tā būs skatāma LNB tīmekļvietnē un sociālā medija *Facebook* lapā. Pasākumā ar priekšlasījumiem uztāsies projekta vadītāja Vija Daukšte, krājuma sastādītājs un atbildīgais redaktors Gvido Straube (att.), filozofs Igors Šuvājevs, literatūrzinātnieks un viens no krājuma autoriem Pauls Daija. Rakstu krājumā apkopoti starptautiskā zinātniskā konferencē lasītie referāti. Tā notika Latvijas valsts simtgades programmas projekta *Latvijas valstiskuma idejas vēsturiskais ceļš kopējā Eiropas kultūras telpā* ietvaros 2018. gada decembrī. Konferenci iespējams noklausīties arī audio formātā vietnē *SoundCloud*. Izdevumu var iegādāties LNB *Draugu* telpā.

Avots: Diena

Datums: 15-02-2021

"Iznāk tāda māžošanās"

"Neraugoties uz visām nebūšanām un nepilnībām, mēs dzīvojam samērā drošā, mierīgā un turīgā vietā. Ja vien mēs paši nesabojāsim sev dzīvi, neredzu iemeslus, kāpēc mums vajadzētu gatavoties pasaulē galam," sarunā saka MĀRTIŅŠ MINTAURS. Viņš studējis vēsturi Latvijas Universitātē. Strādā Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, ir Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes docents. Viņa zinātnisko interešu lokā – arhitektūras mantojuma aizsardzības vēsture Latvijā.

JURIS LORENCIS

Mūsu saruna notiek Latvijas Nacionālās bibliotēkas ēkā. Kā jums šķiet – ko cilvēki par to domās pēc gadiem simts? Vai šī būve viņiem likties skaista?

M. Mintauris: Nākotnes cilvēkiem šī ēka likties skaistāka nekā mūsu paaudzei. Gaismas pils jau tagad ir izcils modernās arhitektūras piemineklis. Paradoksālā kārtā tas ir viens no iemesliem, kāpēc par šo būvi ir tik dalīti, pat preteji viedokļi. Daudziem joprojām liekas, ka bibliotēkai jālīdzinās klasiskam grieķu templim, būvei ar kolonnām un stūpajiem. Savukārt Gunārs Birkerts radījis arhitektūru, kas ir tik iespaidīga, ka ar savu esamību vien spēj mainīt apkārtni telpu. Bet viss, kas atšķiras no ierastā, var radīt pretrunīgu reakciju.

Starp citu, par Nacionālās bibliotēkas būvi sāka runāt jau pirms simt gadiem. Varam būt lepni, ka šis sapnis ir piepildījies tieši mūsu dzīves laikā. Patiesībā mēs vēl tā pa istam nespējam novērtēt šī notikuma nozīmi, jo laika ziņā tam esam pārāk tuvu.

Joprojām turpinās diskusija par iespējamo bijušās kompartijas centrālkomitejas ēkas Rīgā, Elizabetes ielā 2, nojaukšanu, lai šajā vietā uzceltu jauno koncertzāli. Dzirdētas runas, ka šī celtnē esot bezmaz vai "komunisma rēģis", kas jāizdēd uz gaišās nākotnes altāra. Mani gan šī ēka netraucē...

Arī es uzskatu, ka "ziedot", faktiski iznīcināt šo ēku tikai tadēļ, ka tajā kādu

laiku atradies kompartijas birojs, nebūtu pareizi. Mani šādi argumenti nepārliecina. Ar pagāniska rituāla palīdzību nodēzinot laundara māju vai nemirstīgā Kašceja pili, mēs neatbrīvosimies no pagātnes lāsta. Ēka Elizabetes ielā 2 ir cienijama modernās arhitektūras liecība, kādu Latvijā nav daudz. Tā nepavisam neizkropļo apkārtni, tā ir viena no veiksmīgi iederas tuvējā parkā.

Kas mani pārsteidz – šī milzīgā ticība nevis darbiem, bet vārdam un rakstu maģijai. 2014. gadā esam pieņēmuši Satversmes preambulu, kam vajadzētu stiprināt valstiskumu, bet kopš šī laika Latvijas iedzīvotāju skaits samazinājies par 160 000. Mēs saceram vakcinēšanas plānus, bet Covid-19 vakcinu nav. Turklāt daži cer, ka ar vārdiem vien varēs pilnībā izmainīt apkārtni pasauli. Nesenais piemērs – kāda no televīzijas kanāliem māte un tēvs bija nosaukti par "vecāks" un "vecāks". Ko ar to grib panākt?

Es to sauktu par māžošanu. Nosaukt jaunos vārdos realitāti, kurā dzīvojam, cerībā, ka ar laiku vārdi to spēs izmainīt. Problēma, kas iet roku rokā ar pārspīlētu un nevajadzīgu politikorektumu. Valoda ir saņēmusi lideklis, tāpat tā nevar būt pilnīgi neitrāla, taču līdz šim cilvēki šo problēmu ir spējuši atrisināt bez cenzūras palīdzības.

“Nacionālā valsts šodien nekur nepazūd, tā vienkārši mainās.”

Pārspīlēts politikorektums rada pilnīgi pretēju efektu. Viens piemērs – mēģinājumi obligāti atrast aizstājus vārdam "invalids", piemēram, "cilvēki ar īpašām vajadzībām", cilvēki "ar traucējumiem", "ar ierobežojumiem" un tamlīdzīgi, ir neveikli un problēmu tikai padara dziļāku. Kas tas ir – laipošana, kompleksi, neprasme uzrunāt? Atkal iznāk tāda kā māžošanās. Problēma jau netiek atrisināta, tā tiek it kā nomaskēta ar citiem vārdiem.

Patiesībā pārspīlēts politikorektums ir visas sabiedrības zaudējums. Jo man trīs reizes jāpārdomā,

kādus vārdus lietot, lai neaizvainotu sarunu biedru, vēl isti neko par viņu nezinot. Tas, kas var piespiest mainīt vārdu lietojumu, ir reālā dzīve. Piemēram, traģiski vēsturiski notikumi. Mēs vairs tikpat kā nelietojam vārdu "žids", kaut gan līdz Otrajam pasaules karam, līdz vācu okupācijai tas bija pavisam neitrāls latviešu valodas vārds, gluži kā polis, zviedrs, igauņis vai soms. Iemesls – holokausts un tas, ka nu jau gandrīz astoņdesmit gadus latviešu valodā eksistē nelaimīgais apzīmējums – "židu šāvēji". Diemžēl tādi bija. Daži brīvprātīgi, daži varbūt piespiesti, bet bija. No šīs vēsturiskās traumas, no atmiņām mēs netiekam vaļā, un valoda tam ir vēl viens pierādījums. Tāpēc, ja daži ebreji uzskata, ka vārds "žids" viņiem šķiet aizvainojošs, mums tas ir jāakceptē. Iedomāsimies, kā reaģētu latvieši, izdzirdot kādu ironizējam par deportācijām.

Jūs kādā no publikācijām kopā ar Jāni Vādonu esat izteikuši interesantu domu, ka "bērnišķīgā jaunā pasaule vairs nav militāri totalitāra kā agrāk, tā ir kļuvusi infantili manipulējoša un pieprasas savas patēriņa tiesības". Pavisam nesens piemērs – Rīgas budžets pandēmijas apstākļos sarucis, bet domnieki tomēr atrada iespēju sev pacelt algas.

Mazs bērns rotaļlietu veikālā arī var sarīkot tra-

ci – man vajag! Viņu varbūt vēl var attaisnot, bērns nesaprot, ka mammai nav naudas, ka jātērē citām vajadzībām. Bet domniekiem pēc šādas rīcības būs ļoti grūti iestāstīt, ka viņi ir progresīvi, ka iestājas par attīstību un sociālo taisnīgumu. Es gan baicos, ka līdz nākamajam vēlēšanām lielākā daļa cilvēku to visu jau būs aizmirsusi.

Bet pasaulē jau vēl pastāv arī konservatīvi politiski spēki. Arī Latvijā. Vai viņi neko nespēj ietekmēt?

Konservatīvo spēku problēma pasaulē un arī Lat-

JURA LORENCA FOTO

Mārtiņš Mintauris: "Pārspīlēts politikorektums ir visas sabiedrības zaudējums. Jo man trīs reizes jāpārdomā, kādus vārdus lietot, lai neaizvainotu sarunu biedru, vēl isti neko par viņu nezinot."

vijā ir tā, ka tie nereti raugās uz pasauli 20. gadsimta sākuma acīm. Kad ikviens varēja izprast, kā darbojas ekonomika un finanses. Kad vēl pastāvēja klasiska nacionālā valsts. Konservatīvi domājošiem cilvēkiem grūti saprast un pieņemt apkārt notiekošās pārmaiņas. Iestājas nostalgija, ligošanās pēc dzīves, kas vairs nepastāv un, visticamāk, nekad vairs nebūs iespējama. Jo lielāka laika distance, jo saulaināka šķiet pagātne. Izcils piemērs ir ulmaņlaiki – teiksmainais periods, Latvijas "zelta laikmets". Labi, ka mums ir Vizmas Belševicas "Bille", lai saprastu, ka arī ulmaņlaiki nebija nekāda paradīze, kur ķīseļa krastos tek piena upes.

Un tad sākas diskusija par ģimeni un sabrukšu morāli, vaimanāšana, ka aizaugusi lauki, izcirsti meži un sabrukusi rūpnīcība. Bankrotējušo "Liepājas metalurgu" piemin daudzi. Bet tikai daži runā par to, ka Liepājā pēdējos gados atvērušies jaunas, modernas, uz eksportu orientētas ražotnes. Tie ir procesi, ar kuriem nāksies sadzīvot. Arī nacionālā valsts šodien nekur nepazūd, tā vienkārši mainās. Tā kā atrodamiem pašā pārmaiņu epicentrā, mēs tā isti nespējam novērtēt pašlaik notiekošo.

Jūs esat rakstījis par Rūdolfu Blaumanu. Arī Blaumanis dzīvoja strauju pārmaiņu laikā. Sabruka vecā patriarhālā kārtība, muižu dzīve, kāda tā vēl pastāvēja 19. gadsimta nogalē.

Bet tas netraucēja Blaumanim, kurš pats bija izaudzis vācbaltiešu kultūras iespaidā, kļūt par vienu no izcilākajiem latviešiem. Rakstīt latviski Blaumanim bija apzināts lēmums. Tas bija lūzuma laiks Latvijas vēsturē, robežsituācija, kurā valdīja milzīga neziņa par rītdienu. Kultūras vēsture liecina, ka savu laiku metu pārdzīvo tie darbi, kas tapuši pārmaiņu laikos. Tā radās gan "Skroderdienas Silmačos", pasaule ar idillisko saimes dzīvi, kur viss atrisinās un "visi dabojas", gan traģiskā novele "Nāves ēnā", kurā patiesībā atainota laikmetā saknota situācija. Arī Blaumaņa laikos cilvēkiem likās, ka zūd pamats zem kājām, ka viņi ir vieni uz ledus gabala atklātā jūrā.

Šodien dzirdam – varot pienākt brīdis, kad nāksoties šķirot Covid-19 pacientus...

Kurš paliks uz ledus gabala, un kuram atradīsies vieta laivā. Kurš pirmais tiks pie vakcīnas, un kuram nāksies gaidīt. Starp citu, patlaban Latvijā jau notiek ekonomiskā šķirošana – kuru pabalstīt, kuru ne. Kam ļaut strādāt, kam ne. Un tad rodas jautājums par politiskajiem, amatpersonām, atbildīgajām institūcijām. Vai viņi rīkojušies gudri un godprātīgi? Darījuši visu, lai sagādātu glābšanas laivu – vakcīnas? Nosargājuši atpūtes iestādes? Laikus sagādājuši zāles, kas, iespējams, varēja glābt slimniekus Liepājā? Kļūdas, kas ministram var maksāt amatu, bet cilvē-

kam – dzīvību. Tās pašas izvēles, par kurām rakstīja Blaumanis.

Vai pagātnes ēnas var stiepties līdz šodienai? Navaļņijs pasaulei parādīja video par iespējamo Putina pili, kurā atradusies vieta pat privātajam teātrim. Krievijas sabiedrībā diskutē – varbūt mums ir dārišana ar savdabīgu dzimtbūšanas mantojumu? Jo krievu muižniekiem esot piederejuši personiskie teātri un orķestri, kuros spēlējuši dzimtlaudis. Vai mēs, latvieši, šodien vēl izjūtam koloniālisma mantojumu, kas mums bija dubulti smags?

Protams! Visus katrā māk tas parādās divkosīgajā attieksmē pret varu. No vienas puses, mēs esam savas valsts pilsoņi, ievēlam Saime un pašvaldības. Pakļaujamies agitācijai, nereti uzskāpjam uz vieniem un tiem pašiem grēbekļiem. Esam neapmierināti un atkal rādām priekšniekiem kabatā pigu. Gluži kā latviešu zemnieks dzimtbūšanas laikos. Uldis Gērmanis to prata izteikt ļoti precīzi – cilvēks, kurš ir pieradis būt atkarīgs no varas, šo situāciju izmanto, lai attaisnotu pats savu bezatbildību.

Bet medaļai ir arī otra puse. Pēdējā laikā pasaulē sāk runāt par to, ka cietuši ir ne tikai apspiesti, bet arī kolonizatori, tikai citādā veidā. Bumerangs, kas atgriežas un trāpa sviedējam. Krievijas piemērā mēs redzam, kas notiek ar sabiedrību, kas nespēj atteikties no koloniālām ilūzijām.

Ieskats videokonferencē "X stunda. Barikādēm 30"

Neierasti apstākļi šodien, atzīmējot Barikāžu laika 30 gadu atceri. Šodien, tāpat kā toreiz, pirms 30 gadiem. Bet mēs protam tiem pielāgoties.

Toreiz, pirms 30 gadiem, ar minimālām sakaru iespējām, dažu dienu laikā Rīgā sapulcējās vairāk kā 100 000 brīvības aizstāvj.

Tāpat, kā toreiz, pirms 30 gadiem – arī šodien atrodam veidu, kā tikties augstākajām valsts amatpersonām, barikāžu dalībniekiem, žurnālistiem, lai atcerētos un izvērtētu, ko tā laika neierastie apstākļi mums māca, šodienas izaicinājumus pārvarot.

MĀCĪBU IR DAUDZ. TĀS IR NETIKAI IEDVESMOJOŠAS, BET ARĪ NODERĪGAS.

Šķiet, videokonferences vietas izvēle – Latvijas Nacionālā bibliotēka, nav nejauša. Tai ir savs stāsts par Latviju 30 gados sasniegto, spilgti un pārliecināši.

Video konferenci atklāja LNB direktors **ANDRIS VILKS**, daloties atmiņās par to, kā barikāžu laiks pārvērtis Nacionālās bibliotēkas telpas un garu. Šeit tika iekārtota siltā ēdiena tējas un kafijas izsniegšanas vieta apkārtējo objektu sargiem. Ierastās bibliotēkas grāmatu, papīra un līmes smaržas vietā nu telpās parādījās līdz šim nekad nepiedzīvotie ēdiena aromāti. A. Vilka atmiņas glabā saruna ar Ojāru Rubeni. Kad Ojārs jautājis – kā domā, vai mums būs nacionāla bibliotēka? Vilka kunga atbilde skanējusi pārliecinoši – Būs neatkarība, būs bibliotēka!

Valsts prezidents EGILS LEVITS uzrunu sāk ar atziņu, ka ikviens pareiza rīcība rada atdarināmu paraugu un kļūst par vadlīnijām, kā nākotnē jārikojas. Ja gribam savu valsti, mums jābūt gataviem to aizstāvēt. Tā jāvelo ar līdzekļiem, kas ir pieejami un iespējami.

Barikāžu vēstījums ir lakonisks un skaidrs – atbildība par savu valsti gulstas uz savu pilsoņu pleciem. Apdraudējumi mainās, bet tos vieno tas, ka valsts balstās pilsoņu gribā. Jo tā stiprāka, jo stiprāka valsts – pauda Valsts prezidents.

Egils Levita kungs atgādināja, ka svarīgi ir atcerēties – Vislatvijas aptauja par Latvijas neatkarību "pret" balsoja 400 000 valsts piederīgo. Tie ir cilvēki, kuri Latvijā ienākuši okupācijas laikā. Tāpat ir svarīgi atgriezties no mītiem, ka savas valsts neatkarību atjaunojām tikai dziedot vien un lielā vienprātībā.

Barikāžu dalībnieku apņēmība un drosmība bija tā, kas deva signālu pasaulei, ka Baltijas valstu brīvība ir tikai laika jautājums un Barikādes iezīmē līdztuma punktu ceļā uz to.

Valsts prezidents novērtēja arī trimdas tautiešu ASV, Kanādā, Anglijā, Zviedrijā, Vācijā, Austrālijā un citviet lielo ieguldījumu, at-

balstot Latvijas neatkarības centienus.

Šodien satversme paredz ne tikai pilsoņu tiesības, bet arī pienākumu uzturēt stipru savu valsts gribu. Egils Levits norādīja uz to, ka arī NATO ir jāpārskata sava stratēģija, ņemot vērā jaunus apstākļus un paredzot jaunus apdraudējumus. Jaunajā stratēģijā būtu jāparedz konkrēta rīcība tieši mūsu reģiona vajadzībām.

"Mēs paļaujamies uz NATO un NATO var pajauties uz mums," sacīja Latvijas valsts prezidents.

Uzrunas turpinājumā Levita kungs konkrētēja – kas, viņaprāt šodien ir tās negatīvās iezīmes, kas cenšas mazināt mūsu valsts gribu. Tie ir kā ķīmijai sabiedrībā – mērķtiecīga dezinformācija, kas noliedz acīmredzamus sasniegumus 30 gados, kam jāliek pretim konkrēti fakti, jāizstrādā imunitāte pret irracionālītāti, maģisko domāšanu un tumsanību.

Egils Levits izteica pārliecību, ka cīņai ar to sabiedrībai ir jāiemāca spēja kritiski domāt, racionāli argumentēt un godpilni diskutēt. "Tas prasa ilgtermiņa un mērķtiecīgu pilsoniskās izglītības sistēmu, kurā jāapvieno gan valsts, gan nevalstiskais sektors un jāpiedalās pilsonim kā individam," sacīja Valsts prezidents.

Par kopīga labuma lietošanu, pretim jāliek atbildība par savu valsti. Drošība nav kaut kas tāds, ko vieni ražo, bet citi tikai patērē. Draudus raksturs var mainīties.

"Paldies visiem, kas pirms 30 gadiem nosargāja mūs! Jūsu veikums šodien mums ir atskaites punkts un piemērs," – noslēdzot uzrunu, pateicās Latvijas Valsts prezidents Egils Levits.

Saeimas priekšsēdētāja INĀRA MŪRNIECE: "Brīvība netiek dota, tās iegūšana vienmēr ir cīņa".

Ināra Mūrniece atgādināja Džina Šārpa – zinātnieka, sociologa, politologa, Alberta Einšteina institūta (ASV) profesora sacīto, uzru-

nājot mūs Latvijas Barikāžu atceres 10gadē – "Kā vispār bija iespējams, ka Padomju savienība zaudēja konfliktā ar trim mazām valstīm! Jo trīs valstis uzvarēja tāpēc, ka tās bija gudras, varonīgas un tālredzīgas (...). Par savu uzvaru jums jāpateicas neviens cits, kā tikai sev pašiem".

Šodien ir neparasti apstākļi, kad tiekamie, lai atcerētos barikāžu laiku. Bet tādi tie bija arī tolaik – Rīgā šā laikā tika sapulcināti 100 000 cilvēku no visas Latvijas. 30 gadi mūs aiznesuši pilnīgi citā pasaulē. Īpaši, ja to salīdzina ar tā laika cerībām un ilgām.

Esam Eiropas ģeopolitiskā telpā, Rietumeiropas kultūras telpā.

Ikdienā mēs esam tik dažādi, atšķirīgi, taču atliek ieskatīties kādi esam Vislatvijas Dziesmu svētkos, Latvijas simtgadi svinot, Lāčplēša dienas sveicišu gaismās Krastmalā, Jāņu ugunskurios, lai saprastu, ka Dzimtenes kods – Latvijas kods ir dzīvs, uzsvēra Saeimas priekšsēdētāja.

"Tikko ieskanas trauksmes zvans, mēs zinām, kas jādarī! Tā tas ir bijis vienmēr, gad-simtiem ilgi," pārliecināti pauda Ināra Mūrniece.

Svarīgas ir trīs lietas – tautas gudrība, varonība un tālredzība. Visgudrākie ieroči – tiesiskums un parlamentārisms, taktika – nevardarbīga pretošanās. Barikāžu laiku I. Mūrnieces kundze vērtē kā dziļu iekšēju tautas spēku.

Uzrunas noslēgumā Saeimas priekšsēdētāja teica lielu paldies ikvienam barikāžu dalībniekam, īpaši žurnālistiem, kuri katru dienu rakstīja barikāžu stāstus un nolieca galvu kritušo piemīnā.

Ministru prezidents KRISJĀNIS KARIŅŠ atsaucās uz Bībeles stāstu, kur tēvs jautā dēliem

– Vai viegli salauzt žaģariņu?

– Protams! Kas var būt vieglāks par šo! Atbild dēli.

– Bet tagad? Jautā tēvs, salicis kopā veselul saikāji žaģariņus.

Spēks ir tad, kad esam visi kopā. Salauzt par vienu mūs var viegli un vienkārši, savu uzrunu turpina Ministru prezidents.

Šodien esam kārtējā izaicinājuma priekšā.

Ja visi turēsimies kopā, mēs uzveiksim pandēmiju.

Krišjānis Kariņš atzina, ka skatoties uz cilvēkiem kā pirms 30 gadiem, tā šodien, šķiet, ka labestība līn par vilēm ārā. Mēs esam stipri kopā kā pilsoņi. Kā valsts Latvija ir stipra sadarbībā ar NATO militārā, ar ES politiskā un ekonomiskā jomā. "Latvija šeit nav vienkārši patērētājs. Latvija stāv līdzās un palīdz veidot gan NATO, gan ES attīstības politiku," sacīja Krišjānis Kariņš.

Kopībā ir spēks. Mēs esam pateicīgi par to, ka šodien varam veidot valsti pēc mūsu, nevis kāda sveša prāta – veiksmīgu konferenču gaitu vēlot, uzrunu noslēdza Ministru prezidents Krišjānis Kariņš.

KULTŪRAS MINISTRS NAURIS PUNTULIS: "Cīņā par savu valsti, izauga stipra tautal"

Barikādes ir apliecinājums tam, cik dažādi var būt cīņas ieroči. Šis laiks parādīja, kāds spēks ir kopība.

Mēģinot izmērīt katra patriotismu, mēdzam uzdot jautājumu – vai tu būtu gatavs atdot savu dzīvību par savu dzimteni, valsti, tautu? "Es, kā barikāžu dalībnieks, varu apgalvot, ka ikviens, izejot no mājām uz barikādēm, pieļāva domu, ka var arī neatgriezties," sacīja Nauris Puntulis.

Novēlot, lai Barikāžu gaismā labāk saprotam un

jeraugām šodien un stiprinām pārliecību, ka šodienas izaicinājumu pārvarēšanai nepieciešama savstarpēja uzticēšanās, kultūras ministrs Nauris Puntulis noslēdza savu uzrunu konferenču dalībniekiem.

Vēsturnieks EDGARS ENČIERS konferenču levdavādu noslēdza ar prezentāciju "Latvijas sabiedrība 1991. gada barikāžu priekšvakarā un to laikā".

Ir izveidojies priekšstats, ka PSRS sagrāva perestroika, roks, džinsi un samizdats. Tomēr tas ir tikai viens no apstākļu kopuma.

Vēsturnieks norādīja, ka tolaik Latvijas intelligēncija bija cieši saistīta ar Krievijas kultūras pārstāvjiem, kas pulcējās ap "Līķerturna-jaz Gazeta", līdzīgas kustības, kā Latvijas Tautas fronte, klubi un klubīti perestroikas atbalstam veidojās Lietuvā, Igaunijā, Armēnijā, Azerbaidžānā, Gruzijā un citās PSRS valstīs.

Virkne citu faktoru starptautiskajā telpā – sākot ar kara aktivizēšanos Afganistānā, Čer-nobīļas ATS avāriju, kas mazināja uzticēšanos tā laika varai, līdz asiņainajiem slaktiņiem Tbilisi, Pekinā un Baku, nepārprotami norādīja uz to, ka Gorbačova reforma ir izģājuši ārpus Gorbačova politikas un PSRS sabrukums ir neizbēgams.

Mītā par sabiedrības tā laika vienotību tā arī bija vienīgā patiesība – neviena no iespē-ljuma pusēm nevēlējās PSRS tādā veidā, kādā tā pastāvēja šajā laikā posmā.

Saspīlējums pastāvēja starp demokrātijas un totalitārisma atbalstītājiem. Tas noteikti nebija nacionāls vai lingvistisks. Spilgts apliecinājums tam – Latvijas un Krievijas krāsu karogi pie Ministru kabineta ēkas, laikraksts "Atmoda" divās valodās, liek atcerēties tā laika sabiedrību kā daudzkrāsainu, ne pelēcīgu.

Barikāžu laiks noslēdzās ar 24. augustā parakstīto līgumu ar padomju Krieviju.

Edgars Enčiers salīdzina šo vēstures pe-riodu ar Prāgas astronomisko pulksteni, ko apbrīno tūristi no visas pasaules. Šī pulksteņa patiesā vērtība ir nevis košā un krāšņā fasāde, bet tā smalkais mehānisms, kas joprojām dar-bojas.

Konferenču rīkotāji:

Latvijas Nacionālā bibliotēka sadarbībā ar Kultūras ministriju, 1991. gada barikāžu muzeju, Latvijas Tautas frontes muzeju, biedrību "4. maija Deklarācijas klubs" un Latvijas valsts simtgades biroju.

KATRAM IR SAVAS BARIKĀDES

Dārgo lasītāji! Šis ir arī tavs, mūsu laiks. Mūsu jaunības, spēka vai pilnbrīda gadi. Vienaļa, vai bijām tur – valsts sirdī – Rīgā, vai savā mājvietā laukos, ciemā, mazpilsētā. Ikvienam ir savs stāsts par pārdzīvoto, prieks par sasniegto, rūgtums par zaudēto. Visas šīs emocijas ir cienjamas. Galvenā balva tika mums visiem – brīva Latvija un personīgā pieredze tās tapšanā.

Tādēļ sveicam jūs visus ar to, ka esam spējuši noiet šo 30 gadu ceļu, nezaudējot pašcienu un drosmi, ticot, cerot un mīlot savu valsti – Latviju.

Laikraksta redakcija

Pilns Konferenču materiāls skatāms:

<https://www.youtube.com/watch?v=wTZ7YUzyTA&t=83505>

Kā baudīt kultūru, neizejot no mājām?

Kopš ārkārtējās situācijas sākuma arvien tiek pilnveidoti un papildināti e-kultūras resursi, jo nu jau par ierastu ikdienu kļuvusi kultūras baudīšana, ērti atlaizoties savā mājās divānā.

Tagad labāks izrādes, filmas vai grāmatas varam baudīt virtuāli, savukārt muzejus un izstāžu zāles izstaigāt, vien pakustinot datorpeļi.

Latvijas filmas vienuviet

Nacionālā kino centra un Kultūras informācijas sistēmu centra kopīgi veidotais portāls "Filmas.lv" ir visplašākā un precīzākā datubāze par Latvijas filmām – atrodamas ziņas par vairāk nekā 2700 filmām, kas uzņemtas Latvijā kopš 1920. gada.

Vairāk nekā 200 no šīm filmām iespējams bez maksas noskatīties datorā kādā no 783 Latvijas publiskajām bibliotēkām, filmu saraksts pamazām tiek papildināts.

Svarīgākais – vairāk nekā 170 Latvijas filmu izlasi iespējams leģāli un bez maksas noskatīties jebkur Latvijas teritorijā, kur vien pieejams internets. Jāmeklē sadaļa "Skatīties > Latvijā", arī šis saraksts tiek papildināts, vienojoties ar Latvijas filmu producentiem. Piemēram, tajā ir dokumentālā filma "Katra diena simtgadē. Gadalaiki", spēlfilma "Tumšie brieži", vairākas filmu studijas "Animācijas brigāde" filmas un daudz kas cits.

Tagad arī restaurētā klasika

Kopš pagājušā gada novembra pieejama jauna sadaļa – "Restaurētu klasisko filmu izlase", kas bez maksas pastāvīgi pieejama visā pasaulē un sniedz priekšstatu par Latvijas kinovēstures pamatvērtībām.

Latvijas kino klasikas izlasē ievietotas 13 pilnmetrāžas spēlfil-

mas (1930–1991), trīs dokumentālās filmas (1961–1988) un trīs animācijas filmas (1966–1979). Visas ir restaurētas un apgādātas ar anotācijām un subtitriem angļu valodā. Hronoloģiskajā piedāvājumā pirmās ieraudzīsiet filmas "Purva bridējs", "Četri balti krekli" ("Elpojiet dziļi..."), "Mans draugs – nenopietns cilvēks" un citas.

Lai nav jātāst bibliotēkās rindā

Šajā laikā mainās daudz ierastu rituālu arī attiecībā uz grāmatu lasīšanu. Kad visas savas grāmatas jau izlasītas, tad jādodas uz e-grāmatu bibliotēku.

Jaunā gada pirmajās dienās savas pastāvēšanas otro gadadienu atzīmēja "3td e-grāmatu bibliotēka" ("3td.lv"), kas lasītāju skaita ziņā kļuvusi par vienu no lielākajām publiskajām bibliotēkām Latvijā. Kultūras informācijas sistēmu centra pārziņā esošajā e-grāmatu lasīšanas platformā šobrīd tiek piedāvāts bez maksas lasīt gandrīz pustūkstoši e-grāmatu latviešu valodā, tajā skaitā izdevumus, uz kuriem bibliotēkās mēdz pieteikties rindā.

E-grāmatu bibliotēkā rindā nebūs jāgaida, vien jāsasīnās ar tuvāko pašvaldības publisko bibliotēku un jāklūst par tās lasītāju, ja vien tas jau nav izdarīts. Bibliotēkās iedos lietotājvārdu un paroli, kas jāizmanto, reģistrējoties "3td e-grāmatu bibliotēkā".

Svarīgi zināt, ka piekļuve "3td bibliotēkai" viedierīcē vai datorā ir nodrošināta ikvienam interesentam no jebkuras vietas, kur vien pieejams interneta pieslēgums, tāpēc to droši var ieteikt ārzemēs dzīvojošajiem draugiem un radiem.

Iekļūt kinofotofonodokumentu arhīvā

Vietne "Redzidzirdlatviju.lv" mudina meklēt, skatīties un klausīties Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvā dokumentus par Latviju, tās cilvēkiem un dažādām politiskās, sabiedriskās un kultūras dzīves norisēm no 19. gadsimta vidus līdz mūsdienām. Publicēts jau apmēram 9000 filmu, 50 000 fotogrāfiju, 500 skaņu ierakstu, tiek piedāvāti dokumentu un liecību apkopojumi par noteiktām tēmām, piemēram, par Dziesmu svētkiem Latvijā.

Pērnā gada nogalē, atzīmējot Pasaules audiovizuālā mantojuma dienu, vietnē publiskai apskatei atvērta visu arhīvā uzkrāto aptuveni 3000 nosaukumu lielo kinohroniku kolekcija, kas veidota laikposmā no 1910. līdz 1996. gadam un ir tematiski bagātāka un visvairāk izmantotā dokumentu kolekcija arhīvā.

Vēsturiski, informatīvi un izglītojoši

"Diva.lv" ir Latvijas digitalizēto video un audio ierakstu piekļuves portāls, kurā pieejami vēsturiski, informatīvi un izglītojoši materiāli par Latvijas sabiedriskajiem procesiem, ikdienu un kultūras vērtībām.

Portāls piedāvā vairāk nekā 90 Latvijas Televīzijas raidījumus un ierakstus no 1963. līdz 2012. gadam un vairāk nekā 1600 Latvijas Radio raidījumus un ierakstus no 1940. līdz 2004. gadam. Lai gan daļai digitalizēto materiālu nav iespējams piekļūt no mājām, autoritāšu ierobežojumu dēļ (tos iespējams klausīties, skatīties Latvijas publiskajās bibliotēkās), tomēr portālā ir vērts ieskatīties. Piemēram, no mājām var skatīties raidi-

Četri balti krekli (Elpojiet dziļi...) 1967

Cepils 1972

Purva bridējs 1966

"FILMAS.LV" ir visplašākā un precīzākā datubāze par Latvijas filmām, kur leģāli un bez maksas var noskatīties 250 Latvijas filmas.

FOTO: NO PORTĀLA "FILMAS.LV"

jumu bērniem "Reiz runcis Renārs" (1989–1998), raidījumu "Province" (1998–2011), kas ir viens no skatītākajiem. Jaunums: tagad skatāmi arī pērn rudenī ierakstītie augstas kvalitātes koncertieraksti no klasikas līdz rokam – "Sinfonietta Rīga", "Pērkonis", "Carnival Youth" un citi.

Izstaigāt Rundāles pils dārzus ziemā

Dažādas iespējas attālināti iepazīties ar saviem eksponātiem piedāvā arī muzeji.

Ar mūsdienu tehnoloģiju un zināšanu palīdzību mākslas darbu "zelta fonds", kas glabājas Latvijas Nacionālajā mākslas muzejā, padarīts pieejams interneta lietotājiem.

Tāpat var virtuāli izstaigāt Rundāles pili, Stūra māju, apkopots arī novadu muzeju piedāvājums. Muzeju mājaslapās un sociālo tīklu platformās piedāvā virtuālas tūres un video no izstādēm, kas palika neapskatītas.

Senie un ne tik senie laikraksti un žurnāli

Latvijas Nacionālās bibliotēkas portālā "Periodika.lv" apkopotas vairāk nekā 1400 laikrakstu un žurnālu digitālās versijas no 1748. gada līdz mūsdienām. Tajā var at-

rast arī Latvijas reģionālos laikrakstus gan no Latvijas brīvvalsts pirmā posma, gan padomju varas laika. Skatāms gan pirmais latviešu izveidotsis preses izdevums "Mājas Viesis" (1856–1910), gan savulaik populārais humora un satīras izdevums "Dadzis" (1912–2008), varam "burtot" veco drukā, pārskatīt žurnālus, kas kādreiz pašiem bijusi iecienīta lasāmviela, varam meklēt informāciju par vietām, notikumiem un personībām.

Digitalizētās periodikas portāls autoritāšu ierobežojumu dēļ pilnā apmērā bija pieejams Latvijas publiskajās bibliotēkās, bet kopš pagājušā gada pavasara saistībā ar ārkārtējo situāciju šim resursam nodrošināta brīva pieeja tāpat kā digitālās bibliotēkas grāmatu portālam "Gramatas.lndb.lv". Arī citus Nacionālās digitālās bibliotēkas resursus un kolekcijas var skatīt "Digitalabiblioteka.lv".

Vienuviet informācija par e-kultūras digitālajiem piedāvājumiem un e-pakalpojumiem ir atrodama Kultūras ministrijas tiešklātvietnē "Km.gov.lv" (www.km.gov.lv/lv/ekultura-digitalie-resursi-un-e-pakalpojumi). **lv**

E-resursos ieskatījusies
Sandra Apine

Internets ļauj ielūkoties notikumos un cilvēku dzīvēs dziļākā pagātnē, atrast Dainu skapī tautasdziesmas, to pierakstītājus un iesūtītājus no sava novada. Neatstāstīšu šajā atceres rakstā visu, ko par Miku Skruzīti kā 19. gadsimta beigu latviešu tautas apgaismības un atmodas darbinieku var izlasīt piedāvātajos resursos, ne arī Latvijas Nacionālās bibliotēkas digitālajos materiālos periodika.lv. Par Miku Skruzīti kā latviešu pirmās atmodas modinātu cilvēku pētījumus un rakstus publicējuši gan zinātnieki, gan kultūras darbinieki: akadēmiķis Jānis Stradiņš, Saulvedis Cimermanis, Lilita Vanaga, Laila Alsiņa, Ojārs Zanders u. c. Tikai klusēšanas periodi starp jubilejām pārāk gari un par šo sēli, kurš uzrakstījis pirmo publikāciju par latviešu seno tautu "Sēļi, Kurzemes augšgala senči", atkal aizmirstam.

LIDIJA OZOLIŅA

Sēlim Mikum Skruzītim — 160

MIKUS SKRUZĪTIS.

Fotogrāfs nezināms.
Fotografēts 1893. gadā.

*Kas pazina rožu dārzu,
Kad sarkans neziedēja?
Kas pazina mani jaunu,
Kad priecīgi nedzīvoju?*

(Tautasdziesma.
Pierakst. Skruzītis M.
Jaunjelgavas apr. Sunākstes,
Neretas un Ērberģes
(Mazzalvē) pagasts)

Liela vēlme mācīties

Atzīmēšu dažus interesantākos faktus no Mikus Skruzīša veikuma un ieguldījuma latviešu tautas kultūras uzplaukuma sākumos. Iepazīstot viņa dzīvi un darbu, rodas apbrīna, cik plašs un daudzpusīgs bijis neretieša darbības lauks salīdzinoši īsajā dzīves laikā — tikai 44 mūža gados. Neretas Ķēsteriskolas skolotāju atmiņās Skruzīšu Miks pieminēts kā zinātkārs un apdāvināts skolnieks. Protams, ka "Stanānu" saimnieka dēls nevarēja tikt palaists dzīvī bez skolām. Taču, ja Mikum pašam nebūtu vēlēšanās mācīties, meklēt, izzināt, rosināt un aicināt līdzīgos darboties, ar vecāku gribu dēlu izglītot vien noteikti būtu par maz. Mikus Skruzītis 1872. gadā iestājās Neretas Ķēsteru skolā, no kuras 1874. gada 2. pusgadā aizgāja uz Jēkabpils aprīņa skolu, kuru nobeidza 1876. gadā. Pēc tam mācījās Jelgavas reālskolā. Pusgadu mājās un pa daļai pie rakstveža Treja nostrādājis, pieņēma vietu pie grāfa Šuvalova muižu inspektora Mihaļska Lielzālve un pēc inspektora nāves bija mežkunga palīgs Taubes

(Ērberģes) muižā no 1878. līdz 1880. gadam. Pēc tam Rīgas politehniskajā tehnikumā studēja arhitektūru, dabaszinības un ķīmiju.

Mikus Skruzītis studiju laikā un arī pēc tām aktīvi iesaistījās sabiedriskajā dzīvē — darbojās studentu korporācijās, Rīgas latviešu biedrībā, tulkoja lugas Rīgas latviešu teātrī, rakstīja gan zinātniskus, gan informatīvus rakstus gandrīz visiem tā laika laikrakstiem latviešu un vācu valodā. Jelgavā dzīvodams, strādāja žurnāla "Austrums" un laikraksta "Tēvija" redakcijā. Iesaistījās izdevēja J. Dravenieka iesāktās Konversācijas vārdnīcas veidošanā. Presei vajadzības gadījumā M. Skruzītis rakstīja arī par pašam svešākām lietām. Par Kristofora Kolumba vēsturiska jūras brauciena 400. gadadienu. Par arktisko iz-

Ik pa laikam atgriezies tēva mājās, Miks Skruzītis darbojās arī Neretas kultūras dzīvē. Viņš saprata, ka izglītībā ir tautas nākotne, tādēļ rosināja apkārtnējos ļaudis mācīties.

stādi, kas skatāma uz Rīgas ostā noenkurotā valzīvu un roņu ķērāju kuģa. Par pirmajiem Kurzemes likumu krājumiem, par sēklas labības saglabāšanu ziemā un tamliedzīgi. Publikācijām par etnogrāfiju, tautas tērpiem, darba rīkiem viņš pievienoja paša rasētos apģērba un sadzīves priekšmetu zīmējumus. Protams, jāvērtē svarīgākais, paliekamais. Viņš bija cilvēks, kas nevairījās pielikt roku visur, kur tas tobrīd šķita vajadzīgs. "Darbā parādās dzīvība" — lasām kādā viņa rakstītā vēlējumā.

Tautas nākotne ir izglītībā

Rīgas latviešu biedrības Zinību komisijas nosūtīts komandējumā uz Čehiju saistībā ar latviešu etnogrāfiskās izstādes gatavošanu, M. Skruzītis ceļoja pusotru mēnesi, apmeklējot Prāgu, Berlīni, Drēzdeni, Vīni, iepazīstoties ar ievērojamiem šo pilsetu vēsturiskiem un etnogrāfiskiem objektiem, muzejiem. Reizē viņš apceļoja arī Bohēmiju un Jelgavas

latviešu biedrības Rakstniecības nodaļas uzdevumā apciemoja latviešu valodas pētnieku J. Zubatiju. Ceļojuma iespaidus viņš aprakstīja un publicēja latviešu presē, tai skaitā 1895. gadā "Baltijas Vēstnesī" divas "Vēstules no Prāgas". Pēc ceļojuma M. Skruzītis atkal pārcēlās uz dzīvi Rīgā un pilnībā pievērsās latviešu etnogrāfiskās izstādes sagatavošanas, veidošanas darbiem.

Ik pa laikam atgriezies tēva mājās, Miks Skruzītis darbojās arī Neretas kultūras dzīvē. Viņš saprata, ka izglītībā ir tautas nākotne, tādēļ rosināja apkārtnējos ļaudis mācīties. Latviešu vēstures pētniecība, etnogrāfija, publicistika, tulkošana, iedzīvināšanās dabas zinībās (ķīmija, botānika), darbība biedrībās un sabiedriskajā dzīvē ne tikai Rīgā, Jelgavā un Neretā, bet visā Latvijas teritorijā, kā arī Rietumeiropā — pat ar mūsdienu skatījumu neapmierami plašas zinību un darbības jomas, kuras bija šī eruditā novadnieka redzes lokā.

Kad 1905. gada februārī, tuberkulozes sagrauzts, M. Skruzītis mira sava tēva mājās Neretā, kā čaklu kultūras darbinieku viņu pieminēja gandrīz visi latviešu periodiskie izdevumi, ieskaitot "Dienas Lapu".

Skruzīšu dzimtu neaizmirst

Par Mikus Skruzīša ģimeni. Neretas Ķēsteru kapsētā ieejot un pirmajā celiņā nogriežoties pa kreisi, nonākam pie pamatīgi kalta akmens pieminekļa, uz kura gravēti seīti guldito Neretas pagasta "Stanānu" māju saimnieku Skruzīšu ģimenes vārdi: tēvs Miķelis Skruzītis (1829 — 1899), māte Dārta Skruzīte, dzimusi Kundrat (1840 — 1916), dēls Mikus Skruzītis — ķīmijas students (1861 — 1905) un meita Marija Skruzīte (1869 — 1922). Vienas ģimenes četri gaiši ļaudis. It kā bez dzimtas turpinājuma, ko tomēr tā stingri nevar apgalvot, jo nav zināms, vai kāds zīmējis Kundratu un Skruzīšu dzimtas kokus.

Kaps vienmēr apkopts. Tātad... Un te nu ir mūsu nezinašanas sākums. Neretas pagastā zināmie vārdi ir sabiedriskais darbinieks Fricis Kundrats un skolotāja Olga Kundrate. Skruzīšu ģimenes kapus vienmēr kopā neretietie Dzintra Cīrule. Tagad mātes iesāktu turpina Armins Cīrulis. Viņi ir radi Mikus Skruzīša mātei Dārtai.

VECAIS STANĀNS — Mikus Skruzīša tēvs Miķelis Skruzītis.

Fotogr. 1893. gads,
fotogrāfs nezināms.

Par Mikus Skruzīša tēva Miķeļa radiem novadpētniecībā ziņu vēl mazāk. Taču radiem jābūt, jo pēc vecā "Stanānu" saimnieka aiziešanas mūžībā mājās un zemi sadalīja četrās daļās radu vidū. Tas nozīmē, ka arī pa Mikus tēva līniju dzimtas kokam būtu jāturpina zaroties, kaut arī tiešas pēctecības "Stanānos" nav. Bet kaut kur citur Latvijā, iespējams, ir.

Marija nebija precējusies. No tā laika jauzu atmiņām iznirst nostāsti, ka pēc viņas sirds un rokas velti cerējuši vairāki jaunekļi. Tajā skaitā arī kāds lietuviešu kalpu puisis. To nepieļāva saimnieces statuss. Jauneklis pēc Marijas nāves vēļ diezgan ilgi vakaros pēc saules rieta esot dziedājis sērigas dziesmas pie Marijas kapa. Klusie vakari un Šūsējas ūdeņi žēlās skaņas nesuši tālu apkārtnē.

Mainoties laikiem un notikumiem, attīstoties ekonomikai un tehnikai, mainās cilvēku saimnieciskā un sabiedriskā dzīve. Izkaisāmies, izklistam, atgriežamies, daudz iegūstot, daudz arī zaudējot. Paaudžu nomaiņā zemapziņā nogrimst iepriekšējie cilvēki, notikumi. Tādēļ laiku pa laiku tie jāatsvaidzina. Sava pētījuma ievadā par sēliem M. Skruzīti citē sen zināmu Ausekļa teicienu: "Tauta, kas nedzenas iepazīties ar senāku vēsturi... tā tauta necenšas dzīvot," piebilstot — "šie vārdi lai mūs paskubina, nepiekusušiem darbojoties, izklidināt miglu, kura aizsedz pagātni, lai būtu nākotnes cienīgi, kura mums pieder."

(Turpmāk vēl.)

Nacionālā Bibliotēka: *Ventas Balss* senākie numuri visi digitalizēti, pieejami katram

Imants Liepiņš

«Galvas pilsetā iznākoschee laikraksti gandrīz pavisam muhs aizmirsuschi, sneegdami schad tad pa daļai arī nepareizus zinojumus par weetejiem apstahkleem.» tā savā pašā pirmajā redakcijas slejā konstatē *Ventas Balss* pirms simts gadiem.

100 gadus vēlāk patīkams pārsteigums mūs gaida, sazinoties ar Latvijas Nacionālo Bibliotēku, kur «Gaismas Pili» glabājas visu Latvijas drukāto izdevumu obligātie eksemplāri. Kā ziņo Kristīna Papule, LNB Periodikas nodaļas galvenā bibliogrāfe fondu izpētes jomā, jau šobrīd visi *Ventas Balss* numuri no Pirmās Republikas, Ulmaņlaikiem un Otrā pasaules kara gadiem ir pilnībā digitalizēti: «*Ventas Balss* numuri no 1921. līdz 1945. gadam brīvi pieejami PDF formātā mūsu digitālajā kolekcijā *Mantojums-1*, numuri līdz 1936. gadam pieejami arī *Europeana* kolekcijā.» Pēdējā ir visas Eiropas mēroga bibliogrāfiska datubāze, un tajā ietverts visplašākais mūsu kontinenta kultūras mantojums, kura saglabāšanu finansē Eiropas Komisija.

Ironiskā kārtā *Ventas Balss* vecie laidieni digitalizēti ne tikai ar Kultūrkapitāla fonda, bet arī Sorosa fonda – Latvija un Atvērtās sabiedrības institūta (Budapešta) finanslieto atbalstu. Tas noticis latviski iznākšo periodisko izdevumu (sākot ar 1822. gadu) saglabāšanas projektā un acīmredzot noticis tik sen, ka toreiz Sorosa fonda finansējumu vēl uzskatīja par tādu, no kura nav jācenšas izvairīties.

Digitalizēšana nozīmē to, ka interesentiem vairs nav jābrauc uz Rīgu, lai tiktu pie vēsturiskā materiāla, kamēr LNB turpina un turpinās Periodikas krātuvē glabāt itin visus *Ventas Balss* numurus, kas tiek rūpīgi iesieti pa mēnešiem un gadiem, lai tos vajadzības gadījumā celtu augšā. Tur nonāks arī šis laikraksta numurs un visi pārējie, kas tiks nodrukāti *Ventas Balss* otrajā gadimā.

No arhīva redzams, ka *Ventas Balss* jau no saviem pirmsākumiem pozicionējās diezgan līdzīgi kā šodien, simts gadus vēlāk: sākotnēji tika izmantots apakštītulis «Bezpartejisks, nacionāli demokrātisks laikraksts», no 1926. g. 17. decembra – «Neatkarīgs nacionāli demokrātisks laikraksts». Diemžēl no 1941. gada pazudis jebkāds apakštītulis: kara laikā Latviju bija sagrābušas naidīgas svešinieku varas, kam nebija vajadzīga ne bezpartejiska, ne neatkarīga, ne demokrātiska prese. Interesanti, ka sākotnēji nav norādīts gandrīz neviens rakstu autors, uz 1922. gadu zem rakstiem parādās labi ja iniciāļi – vienīgais izņēmums ir publicētie literārie darbi.

Par *Ventas Balss* vecāks ir *Kurzemes Vārds*, kas ir dibināts vienu nedēļu pirms pašas Latvijas Republikas. Ar 1913. gadu bija datēts *Rūjienas Vēstnesis*, taču tieši šobrīd, no 2021. gada, tas apstāties (cerams, ka tikai uz reorganizāciju) un divus mēnešus neiznāc. No reģionālajiem

Ventas Balss glabājas Gaismas Pili šādos grāmatveidīgos iesējumos.

Sējums atvērts vietā, kur redzams *Ventas Balss* otrais numurs no 11. februāra.

laikrakstiem daudzi dibināti pēc Otrā pasaules kara, vēl daļa – deviņdesmitajos. Šobrīd tikai *Ventas Balss*, *Ludzas Zeme*, *Rēzeknes Vēstis*, *Latgales Laiks* un *Krāslavas Ezere* spēš uzturēt pilnvērtīgus izdevumus paralēli latviski un krieviski – protams, tajos novados, kur tam vispār ir jēga. No valsts mēroga medijiem par vecāko tiek uzskatīta *Neatkarīgā*, kas dibināta 1904. gadā kā *Ciņa*, barikāžu laikā 1991. gadā pārveidojās par *Neatkarīgo Cīņu*, vēlāk pievienoja sev konkurējošos medijus un kļuva par *Neatkarīgo Rīta Avīzi*, bet pirms gada koronavīrusa pirmajā viļņā kļuva par pilnībā digitālu mediju, ieviešot sev arī angloskolu versiju, kas lasāma kā caur *rra.lv*, tā adresē *Neatkariga.com*. Tikmēr *Ventas Balss* ir viens no nedaudzajiem medijiem Latvijā, kas uztur pilnvērtīgu reģionālo ziņu portālu, pie kam divās valodās: portālā iet ātrās ziņas no pilsētas un novada, kamēr drukātajā avīzē – nopietnāki un izvērtāki raksti, analīze, viedokļi, literāro darbu publikācijas. Šajā ziņā gadsimts parādījis: ja medijs grib izdzīvot kaut vai gadu, nemaz nerunājot par

simts gadiem, satura kvalitāte ir gluži vienkārši darba pamatnoteikums! Brīvā valstī – gan 1921. gadā, gan 2021. gadā – cilvēkiem ir plaša izvēle, ko lasīt, tāpēc tikai ar kvalitatīvi un oriģinālsaturu, no kura lielā daļa nav atrodama nekur citur, var noturēt tautas uzmanību.

Gadsimtu pēc dibināšanas *Ventas Balss* ir otrs pārdotākais un abonētākais reģionālais laikraksts valstī saskaņā ar Latvijas Žurnālistu Savienības aprēķiniem par preses tirgu (lai būtu redzama faktiskā tirgus situācija, LŽS apkopo datus nevis par viena numura, bet gan nedēļas kopējo statistiku: tā kā avīzes iznāk no vienas līdz piecām dienām nedēļā, tad lasītāju paradumus objektīvāk atklāj statistika nedēļas vai mēneša griezumā, nevis viena vienīga numura dati). Vislielākā tirāža no ražojamajiem tradicionāli ir *Kurzemes Vārds* (tam šobrīd klāt nākušī nolikvidētā *Kursas Laika* abonenti), tālāk seko *Cēsu Druva* un *Valmieras Liesma*. Vēl pirms trim gadiem priekšā bija *Rēzeknes Vēstis*, kam lielāka viena numura tirāža, taču šī avīze samazināja iznākšanas biežumu līdz divām dienām nedēļā

un līdz ar to nedēļas/mēneša kopējā statistika noslīdēja zem *Ventas Balss*. Pirms gada pārspēts pat *Dienas Bizness* – pēc tam, kad ietekmīgais biznesa medijs no rīta laikraksta pārveidojās par glancēto nedēļas žurnālu, *Ventas Balss* nedēļas laikā pārdod vairāk eksemplāros nekā *Dienas Bizness*!

Turklāt Ventspilī ir viena no nedaudzajām atlikušajām avīžu tipogrāfijām iekārtām Latvijā – tādas vēl ir tikai Talsos, Mūkusalā, Valmierā, Rēzeknē (*Latgales Druva*), kā arī savas spiestuves ir *Kurzemes Vārds* Liepājā un *Zemgalei Dobeļē*. Limbažu *Auseklis* un *Rīgas Avīze* drukā Rēzeknē, bet Daugavpils viena no divām atlikušajām avīzēm tiek iespiesta Lietuvā. Vai tik neizrādīsies, ka Ventspils ir vienīgā vieta Latvijā, kur 100 gadus no vietas nepārtraukti tiek drukāta viena un tā pati avīze?

Ikvienš var apskatīt *Mantojuma-1* arhīvu šeit: ej.uz/VBarhivs, savukārt mūsdienu lasītājus aicinām iziekt viedokli par to, vai mums nevajadzētu ieviest iknedēļas sleju «Pirms 100 gadiem *Ventas Balss*». Par to jālemj jums, lasītājiem! ■

Kultūras nozare neviens nepaliks bez atbalsta

Nemot vērā šī brīža saslimstību ar Covid-19, šobrīd būtu pārāgri runāt par kultūras norišu atsākšanos klātienē, LTV raidījumā "Rīta Panorāma" norādīja kultūras ministrs Nauris Puntulis (Nacionālā apvienība). Skaidrojot, ka Kultūras ministrija (KM) šobrīd strādā pie atbalsta mehānismiem, lai kultūras nozare ciestu iespējami mazāk, ministrs pauda pārliecību, ka neviens nozarē strādājošais nepaliks bez atbalsta.

Ārkārtējā situācija valstī ir pagarināta vismaz līdz 6. aprīlim, tas nozīmē, ka spēkā paliek arī ierobežojumi attiecībā uz kultūras procesiem visā valstī. Kā norādīja Puntulis, paraleli tiem atbalsta mehānismiem, kas ir visās nozarēs kopumā, KM radījusi vēl piecus dažādus mehānismus – biļešu kompensāciju 80% apmērā, kas jau darbojas, un četrus, kas vēl ir izstrādes stadijā. Puntulis gaidāmos atbalsta pasākumus iedalīja divās daļās – divi mehānismi, kas būtu nepieciešami izdzīvošanai, tūlītējai lietošanai, un otri divi, kas vērsti uz nākotni.

Jau iepriekšējā periodā darbojies mehānisms "Nākotnes kultūras piedāvājums", ko Puntulis dēvēja arī par "valsts pastiprinājumu", kura ietvaros iepriekšējā periodā jau notika mākslas darbu un grāmatu iepirkums. Šobrīd šī mehānisma ietvaros pieejami trīs miljoni, apmēram 400 000 eiro paredzēts novirzīt kultūras procesu nodrošināšanai cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Ministrs norādīja, ka gaidāms jauns mehānisms, kas izstrādāts kopā ar kultūras nozares privāto sektoru, ar kultūras komersantiem – iespēja jau šobrīd producēt, veidot pasākumus, saņemot finansējumu sadarbībā ar "Altum", kur 60% no finansējuma būtu aizdevums, savukārt 40% tiktu saņemti kā grants. Ministrs pauda pārliecību, ka neviens kultūras nozarē strādājošais nepaliks bez atbalsta.

– Mēs esam ļoti dažādi, to starp dažādi ir arī kultūras jaudas. Varbūt tie, kuri šobrīd lauku klusumā raksta savu kārtējo romānu vai glezno, tie varbūt šo krīzi neizjut tik sāpīgi kā tie, kuru ikdienu tomēr ir būt uz skatuves, to starp arī populāras mūzikas pārstāvji, – norādīja ministrs. Puntulis atzina, ka tieši šo kultūras nozares pārstāvju dēļ paraleli valsts universālajiem mehānismiem KM ir radījusi speciālus mehānismus. Ministrs norādīja: – Mēs visu nevaram atrisināt ar naudu. Ja mūsu atbalsta sistēma darbosies perfekti, tā emocionālā, morālā gaisotne ir tāda, ko ar naudu nevar atrisināt. Vienīgais veids ir radošums, tas ir tas, kas mūs spēj glābt – arī mūsu devīze ir

"no rādīt pārejam uz rādīt". Tiem, kuriem šobrīd nav isti iedvesmas, ko rādīt, vienīgais veids, kā no šī iziet, ir tomēr mēģināt rādīt, iedvesmoties vienam no otra, skatīties tos labos piemērus, no tiem, kuriem šobrīd pietiek spēka, enerģijas vai iedvesmas rādīt. Savukārt KM uzdevums ir nodrošināt šos materiālos apstākļus, šos pamatus, lai cilvēkam būtu iespēja rādīt, un to mēs šobrīd arī atbildīgi darām."

Pagājušajā periodā KM atbalsta mehānismiem tika piešķirti un izlietoti 20 miljoni, šobrīd piešķirti 15–17 miljoni, no kuriem 2 miljoni pašnodarbināto personu nodarbinātības programmai, 3 miljoni kultūras nākotnes programmai, 1,1 miljons biļešu kompensācijai, 3 miljoni kultūras institūciju ilgtspējas nodrošināšanai un 6 miljoni programmai, kas tiek veidota kopā ar "Altum", norādīja ministrs.

Covid-19 vakcīnas

Puntulis atzina, ka ir būtiski vakcinēt tieši kultūras nozarē strādājošos, primāri lielos kolektīvus – simfoniskos orķestrus, teātra trupas, kuriem nav iespējas izmantot sejas maskas vai strādāt izvairoties no cieša kontakta. KM jau esot apzinājusi un sastādījusi precīzus sarakstus ar šo sfēru pārstāvjiem, kas vēlas vakcinēties un kuri vēl ir pārdomās. Šobrīd viss esot atkarīgs no tā, kā veiksies ar vakcīnu piegādi.

Nav skaidrības

Vaicāts par Dziesmu svētku biedrības paustajām bažām par pašvaldību gatavību un spēju turpināt nodrošināt kolektīvu vadītāju atalgojumu un tādējādi garantēt arī Dziesmu svētku procesa nepārtrauktību, Puntulis atzina, ka ir būtiski atbalstīt kolektīvu vadītājus šajā laikā, kad darbs ar amatierkolektīviem ir ierobežots, taču ir pašvaldības, kurās notiek diskusijas par to, vai šo kolektīvu vadītāji būtu jāatbalsta. Ministrs norādīja, ka ir izskanējusi ideja, ka kolektīvu vadītāji būtu pilnībā jāalgo valstij, un tas prasītu 15 līdz 18 miljonus, taču ministrs kā optimālāko risinājumu redz šo finansējumu dalīt starp valsti un pašvaldībām, kurās šie kolektīvi darbojas.

PVN likmes samazināšana

Jautājums par PVN likmes samazināšanu oriģinālā literatūrā un drukātajiem medijiem būs viena no KM prioritātēm, lemjot par nākamā gada budžetu, informēja ministrs. Vienlaikus viņš norādīja, ka galvenā prioritāte ir kultūras nozares atalgojuma celšana vismaz līdz vidējam atalgojumam valsts sektorā. □

Iecavas bibliotēkā liels pieprasījums pēc grāmatām

♦ Rosina lasītājus aktīvāk izmantot elektronisko kopkatalogu

«Lai gan strādājam daļēji attālinātā režīmā, pieprasījums pēc grāmatām ir ļoti liels,» «Bauskas Dzīvei» par bibliotēkas darbu «Covid-19» apstākļos stāsta Aiva Avota-Zalstere, Edvarta Virzas Iecavas bibliotēkas vadītāja.

SAGATAVOJUSI
ANITA MOORA-TROPA

Aktīvi lasa ne tikai grāmatas, bet arī jaunāko periodiku – apmeklētāji izvēlas galvenokārt žurnālus, kā arī vietējos reģionālos izdevumus. Tā kā bibliotēkas telpas nav tik plašas, lai varētu ievērot visus valstī noteiktos piesardzības pasākumus, grāmatas tiek izsniegtas un pieņemtas pie galvenajām ieejas durvīm.

Lai grāmatu aprīte notiktu raiti, bibliotēkas vadītāja aicina lasītājus iepriekš pieteikt vēlamās grāmatas un periodiskos izdevumus, zvanot uz bibliotēku vai arī rakstot e-pastā vai bibliotēkas «Facebook» lapā.

Pērn krājums papildināts ar 1185 jaunieguvumiem

Edvarta Virzas Iecavas bibliotēkā krājums tiek papildināts reizi mēnesī, balstoties uz bibliotēkas krājuma attīstības koncepciju, kā arī ņemot vērā lasītāju vajadzības, intereses un pieprasījumu. Galvenais uzdevums ir bibliotēkas lietotāju nodrošināšana ar plašu grāmatu (gan dailliteratūras, gan nozaru literatūras) un periodisko izdevumu klāstu. Svarīgi, lai tie būtu saturiski un literāri augstvērtīgi, kā arī aktuāli un pieprasīti darbi. «Rosinām lasītājus iesniegt priekšlikumus par jaunu grāmatu iegādi un cenšamies vēlmes realizēt. Lai nodrošinātu lasītājus ar plašāku grāmatu klāstu, regulāri notiek starpbibliotēku grāmatu apmaiņa – ja kādas grāmatas mums nav, to iespējams saņemt no citas bibliotēkas. Regulāra apmaiņa notiek gan ar citām Iecavas novada bibliotēkām, gan ar Bauskas Centrālo bibliotēku – reģiona centrālo bibliotēku,» skaidro A. Avota-Zalstere.

E. Virzas Iecavas bibliotēkā pašlaik ir 797 lietotāji. 2020. gadā bibliotēkas krājums papildināts ar 1185 jaunieguvumiem – iegādātas gan grāmatas, gan periodika. Līdzekļus krājuma papildināšanai piešķir Iecavas novada pašvaldība. Par atvēlēto finansējumu iespējams iegādāties gandrīz visas jaunākās grāmatas – iedzīvotājiem ir pieejami mūsdienīgi un aktuāli nozaru un dailliteratūras izdevumi.

JOLANTA IGNATE, bibliotēkas speciāliste, ar jauno grāmatu «Mākslinieki. Bauska. Iecava. Vecumnieki. Rundāle» rokās.

Ļoti pieprasīti ir periodiskie izdevumi. Par aktuālākajām tendencēm stāsta A. Avota-Zalstere: «Lasītāji bieži izvēlas dažādus dzīvesstila un izzinošus žurnālus. Tāpat kā citās bibliotēkās, arī pie mums populāri ir sieviešu žurnāli «Leva», «Levas Stāsti», «Santa» un «Una». No populārzinātniskajiem izdevumiem liela cieņa ir «Legendas», «Ilustrētā Pasaules Vēsture» un «Ilustrētā Zinātne». Iecienīti izdevumi ir arī «Veselība», «Mājas Viesis» un «Praktiskais Latvietis». Lietotājiem pieejami 43 nosaukumu žurnāli un četri dažādi laikraksti latviešu valodā.

Palielinājies attālināto lietotāju skaits

Bibliotēkas darbinieki rosina lasītājus aktīvāk izmantot elektronisko kopkatalogu, kur katram ir iespēja sameklēt sev vēlamās grāmatas, tās rezervēt un pasūtīt. «Autorizācijas datus izsniedzam katram lasītājam individuāli pēc pieprasījuma un vismaz pirmajā lietošanas reizē nepieciešamības gadījumā arī palīdzam veikt visas darbības attālināti – apgūt kopkataloga lietošanas prasmes,» iedrošina A. Avota-Zalstere.

Pērn palielinājies E. Virzas Iecavas bibliotēkas attālināto lietotāju skaits (izsniegto autorizācijas datu skaits), salīdzinot ar 2019. gadu, tas pieaudzis no 79 uz 110. Nav informācijas, cik lietotāju ar

šiem datiem ir pieslēgušies vietnei «3td e-grāmatu bibliotēka». Tomēr dzirdēts, ka daļa lasa e-grāmatas šajā vietnē, īpaši aktuāli tas bija laikā, kad bibliotēkas bija slēgtas.

«Esam mūsdienīgi un atvērti – vienmēr pieejami lasītājiem,» saka bibliotēkas vadītāja un aicina iedzīvotājus iepazīties ar bibliotēkas jaunieguvumiem februārī.

Par māksliniekiem – ar biedrības «RaDam» atbalstu

Nedēļas nogalē bibliotēkas krājumā nonāca arī Bauskas biedrības «Meistars Gothards» izdotās grāmatas «Mākslinieki. Bauska. Iecava. Vecumnieki. Rundāle» divi eksemplāri. Kā jau iepriekš vēstīts, šajā grāmatā īsi atspoguļota un ar darbu reprodukcijām raksturota 50 Bauskas un apkārtnes profesionālo gleznotāju, tēlnieku un grafiķu darbība no 19. gadsimta līdz mūsdienām. Iecavu pārstāv septiņi mākslinieki: Aleksandrs Johans Romāns, Kārlis Jakaitis, Juris Tīfentāls, Valda Vilīte, Tatjana Paļučka-Rikāne, Igors Leontjevs un Aina Putniņa.

Gita Kravala, biedrības «RaDam» pārstāve, stāsta: «Grāmatas tapšanā ar finansiālu atbalstu piedalījās arī Iecavas radošā biedrība «RaDam», iesniedzot projekta pieteikumu pašvaldības biedrību, nodibinājumu un tradicionālo

BIBLIOTĒKAS jaunieguvumu daļa janvārī.

FOTO NO EDVARTA VIRZAS
IECAVAS BIBLIOTĒKAS KRĀJUMA.

UZZINAI

E. Virzas Iecavas bibliotēkā šī gada janvārī visvairāk lasītās grāmatas:

1. VIETĀ – L. Raiļija «Septiņas māses. Saules māsa»,
2. VIETĀ – L. Dūmiņa «Artūra Skrastīņa Spogulīja»,
3. VIETĀ – M. Obama «Izaugt».

religiskio organizāciju projektu līdzfinansēšanas 2020. gada konkursam par kopējo summu 587,25 eiro.

No Iecavas novada domes saņemtais atbalsts 500 eiro un biedrības «RaDam» finansējums sedza izmaksas, kas bija saistītas ar Iecavas mākslinieku darīrdes atspoguļošanu šajā izdevumā. Grāmatu izdota ar Valsts kultūrkapitāla fonda, Zemgales plānošanas reģiona un citu fizisku un juridisku personu atbalstu.

Beidzoties «Covid-19» pandēmijai, grāmatu eksemplāri ar biedrības «RaDam» atbalstu noņāks arī visas Iecavas novada izglītības iestādes un novada bibliotēkās. Biedrība iecerējusi Iecavā organizēt arī grāmatas atvēršanas svētkus, izstādot pārstāvēto Iecavas mākslinieku darbus un sarīkojot tikšanās ar grāmatas idejas autoriem. ♦

Bibliotekārus pārmaiņas neuztrauc

SARMĪTE FELDMANE

Septiņu novadu pašvaldību – Amatas, Cēsu, Jaunpiebalgas, Līgatnes, Pārgaujas, Priekuļu un Vecpiebalgas – dažādu nozaru speciālisti viedokļu apmaiņās un diskusijās izstrādā variantus, kāda turpmāk būs jomas pārvaldība un struktūra. Jau pēc dažiem mēnešiem sāks strādāt jaunā Cēsu novada pašvaldība.

Septiņu novadu vadītājiem savu izstrādāto darbības modeli pagājušonedēļ prezentēja Cēsu Centrālā bibliotēka. Tas tapis koleģiālās sarunās.

“Kultūras ministrija piedāvāja divus nākotnes modeļus: bibliotēkas strādā kā līdz šim, tās paliek novadu pārvalžu pārziņā, bet metodiskais centrs ir centrālā bibliotēka; otrs variants – visas bibliotēkas tiek apvienotas. Par pirmo variantu pat netika diskutēts. Cēsu Centrālajai bibliotēkai visos laikos bijusi laba sadarbība ar pagastu bibliotēkām. Kopā mums izdevies nodrošināt augstu pakalpojumu līmeni. Pašvaldības gādāja materiālo nodrošinājumu, Centrālā bibliotēka par bibliotekāru profesionālo izaugsmi,” stāsta Cēsu Centrālās bibliotēkas direktore Natālija Krama, uzsverot, ka bibliotēkām strādājot kopā, pārmaiņu laikā ir lielāka drošība par pastāvēšanu. Kopā var plānot tālāku darbību un attīstību. “Bibliotēkas ir kultūras un informācijas centri pagastos. Bibliotēkas ir tās, kur var saņemt interneta pakalpojumus. Bibliotekāri, piemēram,

Jaunpiebalgā un Vecpiebalgā, nodarbojas arī ar pieaugušo izglītību. Saka jau – ja kaut ko nezini, ej uz bibliotēku. Tā arī ir, jo bibliotekāri ir zinoši daudzās jomās,” atgādina N.Krama un ar gandarījumu atzīst, ka pašvaldību vadītāji arī uzsvēruši pagastu bibliotēku ilgo un labo sadarbību ar Centrālo bibliotēku.

Bibliotekāru piedāvātajā modelī pagastu bibliotēkas būs struktūrvienības ar savu nosaukumu, reģistrācijas numuru Kultūras ministrijas reģistrā. Finanšu centrs būs Centrālā bibliotēka, bet katra bibliotēka sastādīs savu budžetu un saņems finansējumu. Līdz šim bibliotēkas budžeta pieprasījumu iesniedz savā pašvaldībā, turpmāk – Centrālajai bibliotēkai. Katra bibliotēka pati pirks grāmatas, tās reģistrēs sistēmā. Tā jau strādā Cēsu novada Rīdzenes un Rāmuļu bibliotēka, kas ir Cēsu Centrālās bibliotēkas struktūrvienības ar saviem budžetiem. Darbiniekus pieņems un atlaidīs Centrālā bibliotēka.

Pašvaldību vadītāji piekrita bibliotekāru piedāvātajam variantam. “Ne administratīvi, bet metodiskajā darbā Centrālā bibliotēka vienmēr bijusi reģiona līmeņa bibliotēka. Mēs zinām, kas notiek katrā bibliotēkā. Mūsu sistēma tāda ir jau no 50.gadiem. Strādāt kopā mums nav nekas jauns,” teic N.Krama un piebilst, ka ir arī neskaidrības. Piemēram, kā tiks apsaimniekota datorsaimniecība. Iespējami vairāki varianti. Tie tiks apspriesti kopā ar citām nozarēm. □